

Justitiedepartementet

Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt

Rådets möte (rättsliga och inrikes frågor) den 3-4 juni 2010

Dagordningspunkt 6 och 7

Rubrik:

6) Förslag till rådsbeslut om bemyndigande att upprätta ett fördjupat samarbete om tillämplig lag för äktenskapsskillnad och hemskillnad
- politisk överenskommelse
- förfrågan om Europaparlamentets godkännande

7) Förslag till rådets förordning om genomförande av ett fördjupat samarbete om tillämplig lag för äktenskapsskillnad och hemskillnad
- allmän inriktning om huvuddragen i förordningen

Dokument: KOM (2010)104, KOM (2010)105, dok. 9756/10, dok. 9757/10, dok. 9769/10 och dok. 9771/10

Tidigare dokument: Fakta-PM Justitiedepartementet 2009/10:FPM76

Tidigare behandlad vid samråd med EU-nämnden: -

Bakgrund

Frågan om vilket lands lag som tillämpas i mål om äktenskapsskillnad avgörs i dag av de lagvalsregler som gäller i domstolslandet. Lagvalsreglerna är utformade på olika sätt i olika medlemsstater. En del av medlemsstaterna avgör vilken lag som är tillämplig med utgångspunkt från medborgarskap eller hemvist, medan andra medlemsstater – däribland Sverige – tillämpar domstolslandets lag (lex fori).

I juli 2006 presenterade kommissionen ett förslag till ändring av den s.k. Bryssel II-förordningen om domstols behörighet och införande av bestämmelser om tillämplig lag i äktenskapsskillnadsmål (KOM (2006)

399). Regeringen redogjorde för det förslaget i faktapromemorian 2006/07:FPM8 Förordning om val av lag för skilsmässa.

RIF-rådet konstaterade i juni 2008 att det var omöjligt att uppnå enhällighet kring de föreslagna reglerna och att det inte gick att förutse att enhällighet skulle kunna uppnås under överskådlig tid. Den främsta anledningen till att enhällighet inte kunde uppnås var att Sverige inte kunde acceptera förslaget.

Tio medlemsstater (BG, EL, ES, FR, IT, LU, HU, AT, RO och SI) har uppmanat kommissionen att lägga fram ett förslag om s.k. fördjupat samarbete. EL har senare dragit tillbaka sin begäran. DE, BE och LV har senare förklarat att de önskar delta i det fördjupade samarbetet.

Kommissionen presenterade den 24 mars 2010 dels förslag till rådsbeslut som tillåter fördjupat samarbete i fråga om vilket lands lag som ska tillämpas i mål om äktenskapsskillnad och dels förslag till förordning om genomförande av detta fördjupade samarbete.

Förslaget till rådsbeslut som tillåter fördjupat samarbete är upptaget till behandling vid RIF-rådet för politisk överenskommelse och förfrågan om Europaparlamentets godkännande. Ett antal länder (PL, PT, CY, UK, IE, CZ, FI, DK, EE, MT och SK), som i grunden är tveksamma till om fördjupat samarbete är en lämplig lösning, har bl.a. ifrågasatt den konsekvensanalys som gjorts av KOM. Ordförandeskapet har vid Coreper den 19 maj 2010 aviserat att man inför RIF-rådet kommer efterfråga ett skriftligt yttrande från rådets rättstjänst innehållande en ytterligare analys av konsekvenserna av ett beslut om upprättande av ett fördjupat samarbete i frågan.

Förslaget till förordning som genomför det fördjupade samarbetet är upptaget till behandling vid RIF-rådet för allmän inriktning om huvuddragen i den föreslagna förordningen.

Rättslig grund och beslutsförfarande

Den rättsliga grunden för fördjupat samarbete är artikel 20 i EU-fördraget, och artiklarna 326–334 i EUF-fördraget.

Förslaget till rådsbeslut som tillåter fördjupat samarbete baseras på artikel 329 (1) i EUF-fördraget. Rådet beslutar med kvalificerad majoritet efter godkännande av Europaparlamentet.

Förslaget till förordning som genomför det fördjupade samarbetet baseras även på artikel 81(3) i EUF-fördraget. Eftersom förslaget rör familjerätt beslutar rådet med enhällighet efter yttrande av Europaparlamentet.

Alla rådsmedlemmar får delta i rådets överläggningar men endast de rådsmedlemmar som företräder medlemsstater som deltar i det fördjupade samarbetet får delta i omröstningen (artikel 20(3) i EU-fördraget).

Svensk ståndpunkt

Sverige kommer inte att motsätta sig att rådet beslutar om ett fördjupat samarbete inom det område som har föreslagits av kommissionen.

Sverige har i förhandlingarna om förslaget som lades fram 2006 ifrågasatt behovet av enhetliga lagvalsregler om äktenskapsskillnad. Sverige har motsatt sig regler som innebär att domstolarna ska tillämpa ett annat lands lag i vissa mål om äktenskapsskillnad. Sådana regler kan innebära att möjligheten att få skilsmässa i svensk domstol inskränks för vissa grupper. Det är främst på grund av den svenska regeringens inställning som förhandlingarna om det ursprungliga förslaget bedömts utsiktslösa. Innehållet i det nu framlagda förslaget till förordning om genomförande av ett fördjupat samarbete överensstämmer i relevanta delar huvudsakligen med innehållet i förslaget från 2006. Sveriges ståndpunkt har inte förändrats. Sverige kommer således inte delta i det fördjupade samarbetet.

Europaparlamentets inställning

Europaparlamentet yttrade sig över förslaget från 2006 den 21 oktober 2008 (OJ C 15 E, 21.10.2010, p.128). Europaparlamentet godkände det ursprungliga förslaget med förbehåll för vissa föreslagna ändringar.

Europaparlamentet har ännu inte yttrat sig över nuvarande förslag.

Förslaget

Förslaget till rådsbeslut som tillåter fördjupat samarbete innehåller en bedömning av de rättsliga förutsättningarna för fördjupat samarbete. Av fördragen följer att ett fördjupat samarbete ska antas som en sista utväg, om de mål som eftersträvas genom samarbetet inte kan uppnås inom rimlig tid av hela unionen och förutsatt att minst nio medlemsstater deltar i samarbetet. Kommissionen konstaterar att detta är uppfyllt genom Europeiska rådets slutsats i juni 2008 och genom att nio medlemsstater sedan dess har förklarat att de önskar ingå fördjupat samarbete.

Kommissionen menar att det av kommissionen föreslagna området, tillämplig lag för skilsmässa och hemskillnad, uppfyller kravet på att fördjupat samarbete ska ingås ”på något av de områden som avses i fördragen”. Området innefattar inte lagvalsregler för makars förmögenhetsförhållanden vid skilsmässa och inte heller materiell lag om äktenskapsskillnad, t.ex. grunder för skilsmässa eller tillvägagångssättet för att an-

söka om skilsmässa. Det fördjupade samarbetet påverkar enligt kommissionen inte heller reglerna om tillämplig lag på närliggande områden, som t.ex. föräldraansvar eller underhåll.

Ett fördjupat samarbete ska vidare, enligt fördragen, syfta till att främja unionens mål, skydda dess intressen och stärka dess integrationsprocess. Enligt kommissionen uppfyller förslaget till rådsbeslut dessa krav. Syftet med de harmoniserade lagvalsreglerna är, enligt kommissionen, att förstärka rättssäkerheten och förutsebarheten. Vidare kommer flexibiliteten att öka genom att makarna ges vissa möjligheter att välja lag. Avsikten är också att förhindra ”kapplöpning till domstol”, dvs. att en av makarna försöker hinna först med att väcka talan, så att målet prövas enligt en viss lag som skyddar hans eller hennes egna intressen. Även övriga fördragsenliga krav, t.ex. att det fördjupade samarbetet ska respektera de icke deltagande medlemsstaternas befogenheter, rättigheter och skyldigheter, uppfylls enligt kommissionen.

Sammanfattningsvis är det kommissionens uppfattning att de rättsliga förutsättningarna för fördjupat samarbete är uppfyllda, att fördelarna med samarbetet överväger nackdelarna och att samarbetet kommer att underlätta för många par i de deltagande medlemsstaterna.

Förslagets materiella bestämmelser utgår från de bestämmelser som fanns i kommissionens förslag från 2006, med beaktande av ändringar som de flesta medlemsstater har kunnat enas om vid förhandlingarna av det. Förslaget innehåller dock inga ändringar av Bryssel II-förordningens regler om behörigt domstolsland i äktenskapsskillnadsmål, utan enbart regler om tillämplig lag.

Gällande svenska regler och förslagets effekter på dessa

Bestämmelser som reglerar vilket lands lag som ska tillämpas i svenska domstolar i mål om äktenskapsskillnad finns i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (NÄF) och i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL). Reglerna i NÄF grundar sig på en konvention mellan de nordiska länderna.

Om Sverige eller Finland skulle delta i det fördjupade samarbetet, skulle NÄF – som innebär att domstolslandets lag ska tillämpas – inte längre kunna gälla i förhållande till Finland.

I fråga om lagvalet i övriga situationer skulle förslaget, om Sverige deltar i det fördjupade samarbetet, få betydande konsekvenser i vissa fall.

Enligt IÄL (4 §) prövas en talan om äktenskapsskillnad enligt svensk lag. Utländsk rätt beaktas dock i vissa fall när båda makarna är utländska medborgare. Om ingen av dem har haft hemvist här sedan minst ett år, får domstolen inte döma till äktenskapsskillnad om en av dem motsätter sig det och det saknas grund för upplösning av äktenskapet enligt medborgarskapslandets lag. Om båda eller någon av dem har haft hemvist här sedan minst ett år, får domstolen inte döma till äktenskapsskillnad om en av dem åberopar att det saknas grund för upplösning av äktenskapet enligt medborgarskapslandet och det med hänsyn till maken eller gemensamma barns intressen finns särskilda skäl mot det. Det kan antas att det i den praktiska tillämpningen av dessa regler om utländska medborgare ytterst sällan händer att en svensk domstol avslår en ansökan om äktenskapsskillnad.

Om Sverige deltar i det fördjupade samarbetet, ska svenska domstolar i vissa äktenskapsmål tillämpa utländsk lag. Så blir t.ex. fallet när parterna har avtalat om det eller när det är fråga om två svenska medborgare med hemvist i ett annat land. Så blir även fallet när den som väcker talan har hemvist här, men motparten har hemvist i ett land där de gemensamt har haft hemvist eller båda är medborgare i ett annat land.

Enligt svensk lag har en make som vill skiljas en ovillkorlig rätt till äktenskapsskillnad. Den enda begränsningen är att betänketid måste iakttas om den andra maken motsätter sig äktenskapsskillnad eller om någon av dem bor tillsammans med ett eget barn som är under 16 år. I en rad andra rättsordningar uppställs däremot olika villkor för att ett äktenskap ska kunna upplösas. Det kan t.ex. enligt ett annat lands lag krävas att den som vill ha skilsmässa bevisar att det är en varaktig söndring i äktenskapet. Ändringarna av lagvalet skulle därför leda till att rätten att få skilsmässa inskränks för vissa personer som med nuvarande regler kan få skilsmässa här enligt svensk lag.

I faktapromemorian 2006/07:FPM8 finns exempel på vilka konsekvenser förslaget kan få i vissa konkreta situationer.

Den föreslagna förordningen är bindande och direkt tillämplig i de medlemsstater som deltar i det fördjupade samarbetet. Om Sverige inte deltar i det fördjupade samarbetet, kommer således de föreslagna lagvalsreglerna inte att tillämpas i Sverige. I stället kommer svenska domstolar att fortsätta att tillämpa de internationella privaträttsliga regler som gäller i dag. Det är ingenting som hindrar att Sverige i ett senare skede väljer att ansluta sig till det fördjupade samarbetet.

Svenskar i gränsöverskridande äktenskap, t.ex. svenskar som är bosatta utomlands, kan komma att beröras av reglerna även om Sverige inte deltar i det fördjupade samarbetet. Om en ansökan om skilsmässa lämnas in till en domstol i ett land som deltar i det fördjupade samarbetet och denna domstol – enligt bestämmelserna i Bryssel II-förordningen – är behörig att pröva ansökan, ska lagvalsreglerna i den föreslagna förordningen tillämpas.

Ekonomiska konsekvenser

Kommissionen hänvisar till den konsekvensanalys (SEC[2006] 949) som gjordes i samband med det ursprungliga förslaget. Kommissionens bedömning är att förslaget till förordning inte kommer att medföra några ekonomiska konsekvenser för gemenskapens budget och endast en mycket begränsad påverkan för berörda nationella myndigheter. Om Sverige skulle delta i det fördjupade samarbetet, kvarstår den bedömning som regeringen gjorde i den tidigare faktapromemorian (2006/07:FPM8); eventuella merkostnader ryms inom befintlig budget.